

דף השבוע

תענית ט.ט :

ט.

ביתר עיון

- א) בע' עשר בשביל שתתעשר
- ב) בע' אולת אדם תסלף דרכו
- ג) בע' הכל רמיזי בתורה
- ד) בע' שלשה פרנסים טובים
- ה) בע' אם יש דין בשביל שתתעשר גם בצדקה או דהוי רק במעשר תבואה בלבד
- ו) בע' אם חיוב מעשר כספים דאו' אם לאו
- ז) בע' האופן הנכון להפריש מעשר
- ח) בע' מעשי אדם גורמים רע לעצמו

ט :

עניני הלכה

- א) בע' אכילת תמרים

ה) בע' כי הוו מיפטרי מיניה וכו'

ו) בע' כי היכי דמשקרי בבלאי

ז) בע' והלא מימי אוקיינוס מלוחין הם

דף השבוע לימוד מסכת תענית מוקדש
לע"נ נעכא גיטל בת שמואל הירש הלוי ע"ה

Sign up to receive these valuable *marei m'komos* at www.dafaweek.org

להערות קושיות וטעיות AsherMillman@gmail.com

א) בע' עשר בשביל שתתעשר

1) ש"ך יו"ד רמז' ד' - [דמותר לנסות רק בזה] שודאי יבא כמו שאמר חז"ל עשר בשביל שתתעשר.

2) פתחי תשובה שם - בדבר זה עיין בספר משנת חכמים הלי יסוה"ת דף י"ז ע"א שכתב דהא דשרי לנסות במעות מעשר היינו אם עושה ע"מ להתעשר אבל בשביל טובה אחרת כמו בשביל שיחיו בניו וכדומה אסור לנסות ע"ש.

3) לבוש שם - והטעם משום דבשאר נסיונות אפשר שינסה ולא יבא ויכול לבא לידי הרהור מחשבה רעה ומינות.¹

4) מלבי"ם מלאכי פרק ג - ובחנוני נא בזאת, ר"ל שהגם שאסור לנסות את ה' כמ"ש לא תנסו את ה', זה מותר, כי אינו נסיון רק בחינה, ויש הבדל בין נסיון לבחינה, המנסה ינסה אם יש בהמנסה מדרגה גבוה מן הנודע בו עד הנה, למשל המנסה את הזהב אם יש בו כח משיכת המאגנט, והבחינה הוא אם בוחן אם הדבר הוא כפי מהותו הרגיל, כמו הבוחן הזהב אם אין בו סיגים,² ואם היה הברכה על ידי הטבע והמערכה היה בזה נסיון, כי אין בכח הטבע לתת יותר מגבולו הטבעי, אבל אני מבטיח כי אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה למעלה מן הטבע, ותהיה הברכה עד בלי די כי ברכת השמים יש לה גבול בהכרח שבבואה עד הגבול ההוא יאמר די, אבל ברכת ה' שהיא על פי נס אין לה גבול ולא יאמר לה די, כי תוסיף ותלך לאין קץ, אבל אין זה נסיון רק בחינה, כי הוא מאוצר ה' ששם אין זה למעלה מכחו, וכן מצד שכבר הבטיח הברכה הוא רק בחינה שימלא דברו, וכן אמרו חז"ל ריש לקיש שמע לה הוא ינוקא שאמר עשר בשביל שתתעשר, אמר ליה ומי שרי לנסווי? א"ל כהאי גוונא שרי דכתיב ובחנוני נא בזאת, ר"ל שהינוקא השיב לו³ שזה אינו בגדר נסיון שאסור לנסות את ה', כי הוא בחינה ועל הבחינה לא הוזהרו.

ב) בע' אולת אדם תסלף דרכו

1) רש"י משלי שם - בעונו בא לו הרע.

2) תרגום אונקלוס שם - שטיותא דבר נשא מטלטלא ארחתיה ועל אלהא מתרעם ליבה.⁴

(מלבי"ם משלי פרק יט - אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, ה' הכין את האדם בענין שיוכל ללכת בדרך הטוב והחיים, ע"י חקי החכמה אשר גלה לו, וכ"ז שהוא מאמין בחקי החכמה ילך בדרך הטוב ולא יתרעם על ה' שלא בראו ישר דרך, רק אולתו וספיקו בדרכי החכמה היא תסלף דרכו,⁵ והאולת הזה אינה מיוחסת לה' כי היא אולת אדם מצד שהוא אדם, והוא יזעף לבו על ה' שלא בראו כראוי ולא הראהו הדרך הטוב והישר.

מהרש"א שם - נראה לפרש דודאי ר"י הוה ידע זה המקרא שבמשלי קודם ששמע מהינוקא אלא שלפי ענינו שם היה דעת ר"י לפרש האי קרא הכי כי ע"י אולת ושטות של אדם מסלף ומקלקל דרכו ומעשיו גם על ה' יזעף לבו שמהרהר על ה' בדבר אמוניי ודבר זה ודאי רמוז בתורה כמ"ש כי תשטה אשתו אין אדם עושה עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות והיה נראה לו דוחק לפרש דרכו על פגעי אדם עד אחר ששמע זה המקרא מפי ינוקא כפי המבוקש ממנו שאמר ליה פסוק לי פסוקיך כנראה מריש המאמר ולפי הענין אשר בקש ר"י ממנו פסוק לי פסוקיך ואמר ליה הינוקא זה הפסוק הבין ר"י ממנו שהוא מפרש זה המקרא כענין זה ודרכו על פגעי אדם ויזעף מלשון תרעומת והרהור האדם על ה' ומדת דינו ועל זה היה ר"י מתמה מי איכא מידי כו' ודו"ק.⁶

ג) בע' הכל רמיזי בתורה

1) אמת ליעקב מבוא ללימוד המקרא - מדברי רבי יוחנן אלו למדים אנו היחס האמיתי שבין התורה לנביאים וכתובים. אין דבר שאינו רמוז בתורה, הפוך בה והפוך בה דכולה בה. אין שום מצב שאינו כתוב בה, שום שאלה שאינה נפתרת בה. כשאירע נס פורים בקשה אסתר מן הסנהדרין "כתבוני לדורות", והם הסכימו לכך רק לאחר שמצאו לה סמך מן התורה [מגילה דף ז' ע"א]. גם את כל השתלשלות המאורעות חושפת הגמרא [חולין דף קל"ט ע"ב] מן התורה... לכן בסוף ספרי הנבואה, חזר הנביא וקרא [מלאכי ג' פכ"ב]: זכרו תורת משה עבדי, כי כל התורה, כל ההנהגות, כל התשובות לכל השאלות - כולם רמוזים בתורה, ויש רק לחפשם. לו זכו ישראל ולא היו חוטאים בעגל, לו זכו והיו נותרים במדרגתם הראשונה בה נעקר מהם היצר הרע ובטלה זוהמתם, היו חושפים בעצמם את כל ההוראות מחמשת חומשי

⁴ מבואר מח' בין רש"י ותרגום אם לשון אולת חטא כרש"י או לשון דעות רעות ושטותיו כהתרגום.
⁵ וזה לכי כעין התרגום שכונת הפסוק הוא לא על מעשי האדם אלא על דעתיו. ולפי"ד ודברי התרגום לכי צ"ע מה הביא מאחי יוסף דשם לכי היה הטעות במעשיהם שחטאו ולא בדעתם.
⁶ לכי כוונתו שפשטות הפסוק של "אולת וכיו" על עניני לבו וכזה הבין ר' יוחנן עד שבא הינוקא והסביר על מעשי האדם עצמו וזה נתחדש לו. ולכ' זה מח' בין רש"י והתרגום ודו"ק.

¹ ובזה נגלה סוד ההיתר דסוד האיסור לנסות הוא שאפשר שלא יבא ויגרום מינות ולכן כיון שזה ודאי אין חשש מינות. אכן מוכח דאין האיסור לנסות איסור בפ"ע ורק שיבא למינות ח"ו וממילא בענין זו מותר.
² לכי ר"ל דיש ענין של נסיון ר"ל test ויש ענין של בחינה validate והאיסור רק לנסות ולא לבחון. ודו"ק היטב בדבריו המאירים והמתוקים.
³ אגב, אין זה כמו פירש"י דלפרש"י לכי היה ר' יוחנן שהשיב לו החילוק ולא הינוקא.

התורה, עכשיו שחטאו הוצרכו לפירוש יותר בספרי הנבואה. אבל עלינו לזכור ולדעת שספרי הנבואה, כל עיקרם בהסברת והארת התורה שבכתב. הקשר ביניהם אמיץ ובל ינותק.

ד) בע' שלשה פרנסים טובים

1) מלבי"ם במדבר פרק יא- הנה מה שהמן שירד לישראל במדבר היה מזון אלהי רוחני לחם מן השמים אשר לא נעשה כן בשום דור, היה זה בהכרח בסבת אדון הנביאים שהמן ירד בזכותו, כמ"ש שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל משה אהרן ומרים והיה המן בזכות משה והבאר בזכות מרים וענני הכבוד בזכות אהרן, מבואר שפוקם בכל צרכיהם הכוללים שהם המאכל והמשתה והחסות והדירה הגיע להם ע"י שלשה רועים האלה, וכשם שאלה היו אנשים גדולי המעלה נבדלים מן הטבע ונעלים ממנו, כן בהכרח שהפרנסה אשר תרד בזכותם יהיה ג"כ למעלה מן הטבע ובאופן נשגב וביחוד מרע"ה אשר לפניו ולאחריו לא קם כמוהו והיה דבק ברוחניות היה מן הנמנע שיושפע על ידו ענין טבעי גשמי.

2) חיבור התשובה למאירי - משיב נפש מאמר א פרק ג- והוא אמרו כי נשכח זכרם [של רשעים], ולא יאמר כן על השלמים אשר יזכירום דבריהם ועניני הנהגתם ומדותיהם ומוסרם לעולם, ולא מת מי שהחיו אותו דבריו, ולא נשכח זכר מי שהחזיקו רבים בבריתו...ועל דרך זה אמרו ז"ל במסכת תענית שלשה פרנסים טובים עמדו להם לישראל... כל זה הוראה שלא מת' מי שהטוב נמשך אחריו זמן רב כל זמן שטובו ועניניו נמשכים ומפורסמים.

3) מהרש"א בב"מ פו: - בשכר ג' זכו לג' בשכר חמאה וחלב זכו למן כו'. יש לדקדק דבפ"ק דתענית אמרו המן בזכות משה והבאר בזכות מרים והענן בזכות אהרן ומהך דהכא גופא קשה דמאי קרא לה בארה של מרים וי"ל דבזכות אברהם לא היו זוכין בהן אלא לפי שעה אבל בזכות משה ואהרן ומרים היו נמשכים המן והענן והבאר כך זמן רב מ' שנה ולכך כשמת אהרן נסתלק הענן וכשמתה מרים נסתלק הבאר וכשמת משה נסתלק המן.⁸

⁷ וכמו הענין יבמות צו. שמי שאומר בשם אמרו שפתותיו דובבות בקבר וכמו שמסביר המבי"ט בהקדמותו "ולא לבד שהצדיק זוכה ומזכה בחייו אלא גם לאחר פטירתו לומדים שמועותיו ושפתותיו דובבות בקבר (יבמות צ"ז) וזוכרים ג"כ מעשיו הטובים ועושים כמוהו, וזהו שאמרו צדיקים אפי' במיתתן קרויין חיים כי גם אחר מיתתם לומדים מתורתם וממעשיהם כמו בחייהם."
⁸ ע' בתהלה ליונה מה שמעין ומקשה על דברי מהרש"א זו.

ט:

ה) בע' כי הו מיפטרי מיניה וכו'

1) מהרש"א- נראה דודאי כן הוא שהראו לו בחלום שרוצין לענשן משמים על דמכספי ליה כפרש"י ולמחר כי הו מפטרי ליה כדרך התלמיד הנפטר מרבו אי"ל שילכו מכאן למקומם לשלום וכדי שיתקיים החלום בזה להכחידם בעונש מיתה כמשמעות הכתוב.

2) שפת אמת- בגמ' כי הו מיפטרי מיני...[עייין] במהרש"א...ויותר נראה לפרש שאמר להם שילכו לרב אחר ולא ילמדו לפניו ע"י שראה שאפשר שיהיו נענשים על ידו דלפי' המהרש"א תימה שירצה להענישם ח"ו בפרט אחר שראה החלום מה רצה עוד להוסיף והנלע"ד כתבתי, [אך לפי הגירסא ליזלו רבנן בשלמא משמע כפי' המהרש"א כדאי' בסוף מו"ק דהנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום].

ו) בע' כי היכי דמשקרי בבלאי

1) מהרש"א שם- כי היכי דמשקרא בבלאי הכי כו'. יש לפרש ע"פ מ"ש לעיל אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ואין נותנין שנאמר נשיאים ורוח וגשם גוי' ה"נ ה"ק דמשקרי בבלאי ואין נותנין הצדקה שפסקו ולכך החזיזים נמי משקרי מלהביא מטר.

ז) בע' והלא מימי אוקיינוס מלוחין הם

1) רבי עקיבא איגר שם- אמר לו ר"י והלא מימי אוקיינוס מלוחין הן, (ואיך תנא ר"א כל העולם כולו מימי אוקיינוס הוא שותה). פירוש והרי אנו טועמים ורואים דאינם מלוחין, ורש"י ז"ל פירש והלא מלוחין הן, ואין תבואה גדילה מהן, ולא ידעתי למאי צורך פירש כן.

2) מרומי שדה שם- ממימי אוקיינוס. פרש"י כלומר ממים של מטה. רש"י ז"ל בא לפרש דלאו דוקא אוקיינוס, דודאי אי אפשר לומר כן, דבכל העולם גם במקומות הרחוקים מאוקיינוס באים העבים משם, אלא מן הנהרות או ימים הסמוכים לאותו מקום, ואוקיינוס

⁹ דהיינו שעשו איסור במה שרמזי אהדדי שאין ר"פ כרבא. וצ"ע דלכ' עשו כדי ללמד ואי"ז לשון הדע כמו דיכול לומר לחבירו לתועלת שלא לעשות סחורה אם מי שהוא אינו נאמן כ"ש הכא יכול לומר לחבירו שאין תורה זו מובן. ועכ"כ שחייבו מיתה. וצ"ע. ואפשר דאעפ"כ לא היה להם לבייש ר"פ וע"ז נענשו ולא על מה שהראו זל"ז שלא מסתבר דבריו. וזה באמת דברי רש"י על ע"ב "דמכספי ליה".

בכלל. ומשו"ה כשהקשה ר"י והלא מי אוקיינוס מלוחין הם, פירש"י ואין תבואה גדילה מהן. ולא פי' ממה שאנו רואין שאין מי הגשמים מלוחין. דזה לא קשה דאפשר דגשמים אלו מאיזה נהר אחר המה. אבל הלא אי אפשר להיות ממי אוקיינוס, שהרי אין ראויים לזריעה.

ביתר עיון

(ח) בע' אם יש דין בשביל שתתעשר גם בצדקה או דהוי רק במעשר תבואה בלבד.

1) שערי תשובה ג' ל- ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית ט א) כי במצות המעשרות בלבד הותרה הבחינה, שנאמר (מלאכי ג, י): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת".

2) רבינו יונה אבות ג' יג' עשר בשביל שתתעשר... ושלם יאמר אלף כורין איך אתן מאה למעשר והם שוין כמה אלא יתנם. כי השם ית' וית' נאמן לשלם לו כל מה שיתן ולהכפיל את השכר והוא אמת גם על פי הנסיון. וענין הצדקה הוא כמו המעשרות ובהרבות צדקה יוסיף עושר על עשרו. ואל ימנע לב האדם מליתן מתנות גדולות לאביונים פן ימעט עושרו ולא יספיק וידוע ידע כי זאת תהיה הסיבה אליו לעשות במשפט.¹⁰

3) הג"ה שבט לוי ח"ה קלא' ד' ויש מקום לתרץ עפמש"כ בדרישה סי' רמ"ז בדעת הטור דהא דס"ל להטור דגם צדקה מותר לנסות כמו מעשה תבואה היינו שנותן כדינו לכתחילה חומש או מעשר וכה"ג שוה צדקה למע"ר ודוקא כשאינו נותן כשיעור הוא דאסור לנסות ע"ש.

4) שו"ע יו"ד רמז' ד' הצדקה דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות כמו שאירע לצרפית. הגה: והיא מעשרת, ואסור לנסות הקדוש ברוך הוא כי אם בדבר זה, שנאמר ובחנוני נא בזאת וגו' (מלאכי ג, י). (טור מגמרא פ"ק דתענית). וי"א דוקא בנתינת מעשר מותר לנסות הקדוש ברוך הוא, אבל לא בשאר צדקה (ב"י דכך משמע מש"ס שם).

5) פתחי תשובה שם - עיין (בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ג') שהשיג על הרמ"א דמדבריו משמע דבמעשר כספים דנהוג עלמא האידנא קאי ובאמת ז"א שלא נאמר זה על

מעשר כספים דלא שרי לנסויי ביה דאינו אלא צדקה ע"ש וכ"כ הגאון בעל שלי"ה והוא בדפוס א"ד דף רמ"ב דדוקא במעשר תבואה הוא דשרי לנסות אבל לא במעשר כספים ע"ש וכן הסכים בספר משנת חכמים הלכות יסודי התורה דף י"ז ע"א ע"ש.

6) ערוך השולחן שם - וי"א דזהו רק במעשר ולא בצדקה דהך קרא אמעשר קאי ולא אשאר צדקה ואין טעם נכון לחלק בזה¹¹ ויש מי שאומר עוד דרק אמעשר תבואה קאי כדכתיב [דברים יד, כב] עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וגם זהו דוקא אם נותן בשביל עשירות דוקא [ע"י פ"ת] ולענ"ד אין שום סברא לחלק בכל אלו וגם החוש מעיד מכמה עשירים שכל מה שנותנים יותר מתעשרים יותר והגם שיש שעשירותם נאבדו זה מהנסתרות לד' אלקינו ובוודאי טובתם היא ועל פי הרוב אינו כן ועוד שהצדקה דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות.

(ט) בע' אם חיוב מעשר כספים דאו' אם לאו

1) שו"ת חכם צבי ליקוטי תשובות סימן קיב - והנה במ"ש אמ"ר ז"ל דמעשר כספים אינו מדאורייתא כמו מעשר הארץ, שאינו אלא מתורת צדקה, בלי ספק שהן הן הדברים כמסיני המסורים וכדעת הב"ח, וגם בזה יש לי להביא סעד גדול לדבריהם ז"ל עם שאינו מהצורך, והוא מדאיתא בפ' כל כתיבי (שבת קיט ע"א) עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכים בשביל שמעשרים שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר, ובשאר ארצות בשביל שמכבדין את השבת. מוכח בהדיא דבשאר ארצות ליכא לאשכוחי שום מעשר דבר תורה, לפי שמעשר קרקעות אינו נוהג בחו"ל (אם לא במקומות הסמוכים לא"י ומדרבנן הוא), ואי איתא האיכא מעשר כספים, דנהוג בכל מקום שהרי אינו חובת קרקע. אלא ודאי מעשר כספים אינו לגמרי מן התורה, אלא בכלל צדקה הוא וזה שיעורה אחד מעשרה בביוני מדברי סופרים.¹²

2) שו"ת להורות נתן חלק א סימן מג - ונראה שהתוס' [תענית ט.] מפרשים דמה שאמרו עשר בשביל שתתעשר קאי על מעשר כספים,¹³ וע"כ הביאו מהך דספרי דמפורש דמעשר נוהג אף בכספים [ובספרי שלפנינו ליתא]. וכן מוכח באור זרוע הגדול (ח"א ה' צדקה סי' י"ג) שכתב וז"ל, בפ"ק דתענית אר"י מאי דכתיב עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וכו' עד שיבלו

¹³ דהיינו דכיון דתוס' מביא מהספרי דדין הנ"ל נאמר אפילו במעשר כספים ע"כ מוכרח דהוא דין דאו' דאם אינו דאו' אינו שייך הברכה דאו'. וזה לכו' שלא כהבבלי כמו שהביא החכם צבי עצמו דבבלי הוזכר דבני בבל זוכים לעשירות מחמת כבוד שבת שלא כבני א"י דזוכים ע"י המעשר דעשר כדי שתתעשר ואת"ל דמעשר כספים הוי דאו' ע"כ זוכים ע"י ג"כ. אע"כ דאינו דאו' ולכן אין בהם זכיהה זו. וזה ראיית החכ"צ מהבבלי שלא כהספרי שהביא תוס'. ויוצא מדבריו סתירה בין הבבלי והספרי (לג"י התוס').

¹⁰ ומבואר סתירה בדברי הרבינו יונה עצמו אם נאמר דין זה רק על מעשרות בלבד או אפילו בסתם צדקה ג"כ. וע' במ"מ הבאה מהרי"א וזנר זצ"ל שתלוי באופן הנתינה אם כדיני מעשר אם לאו ע"ש.

¹¹ דהיינו דיש ג' ענינים, תבואת מעשר, מעשר כספים, וסתם צדקה והערה"ש פוסק דבכולם יש ברכה זו ולא רק תבואת מעשר או אפילו מעשר כספים. ובאמת כדבריו הן משמעות הרבינו יונה באבות שלא כהג"ה מהשבט הלוי.

שפתותיכם מלומר די, למדנו שמצוה לאדם לעשר את ממונו, וכל מה שמרבה במעשרות מרבה בעושר והמרבה בצדקה יותר מן המעשרות ה"ז משובח ובלבד שלא יבזבז יותר מחומש, כהוא דכתובות באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וכו' עכ"ל. הרי בהדיא שמפרש דעשר בשביל שתתעשר על מעשר ממונו קאי. [ויסוד דברי התוס' והאו"ז אחת הוא שמקורן מדברי רבותינו בעלי התוס' הקדמונים ז"ל].

(י) בע' האופן הנכון להפריש מעשר

1) חפץ חיים אהבת חסד חלק ב פרק יח- וכן נפסק ביו"ד סימן רמ"ז דבמעשר מותר לנסות הש"י.¹⁴ וגדר המעשר הוא דצריך להפריש מתחלה מעשר מן הקרן ואח"כ כשיזמין לו הש"י ריוח יתן מעשר מן הריוח. והנה יש הרבה אנשים שנוהרים במדת מעשר אבל אין נוהרים רק ליתן מן הריוח אבל לא מן הקרן ולא כן דרך האמת לצאת ידי חובת מעשר כמבואר בפוסקים אלא מתחלה יפריש מן הקרן.

2) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קמג- ובדבר מה השעור של מעשר כספים בזמן הזה, לא מובן לי כוונתך בהשאלה דהא מפורש בסי' רמ"ט דשנה ראשונה מהקרן, פי' מהמעוטה שהשיג תחלה לעשות בהם מסחר אם נתנו לו מתנה או ירושה צריך ליתן המעשר ומן התשעה חלקים יעשה המסחר ויתן אח"כ מהריוח עשירית.¹⁵

(יא) בע' מעשי אדם גורמים רע לעצמו

1) תורת האדם שער הגמול- אמר [הרמב"ם] ז"ל כי יעלה על לב ההמון כי רעות העולם יותר מן הטובות, וכשתערוך מנוחות האדם ותענוגיו בזמן מנוחתו אל הדאגות והמכאובים הקשים והפגעים והחליים והמכשולות, יראה להם כי מציאות האדם לרעתו, והוא ז"ל יבאר כי רוב הרעות באישי בני אדם באות מחסרון דעתם, ומסכלותינו נזעק ונשווע, ומן הרעות אשר נסבב לנפשותינו ברצוננו נדאג ונכאב, כמו שאמר שלמה (משלי י"ט) אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, והאריך בזה ופירש כי רוב הרעות הוות בבני אדם הם מנזקי אדם באדם, כגון הקטטות והמלחמות, או מנזקי אדם לנפשו ברוב התאוה למאכל ולתשמיש וכיוצא בזה, ואין ראוי לנכנס במלחמה ויורוהו בחצים לזעוק רק על נפשו, ולאוכל מאכלים רעים ונעשה מצורע או המרבה בתשמיש ונעשה עור לשוע רק על סכלותו, וכן תראה

¹⁴ כשיטות הנ"ל.

¹⁵ וראיתי במפרשי הח"ח הנ"ל דהסביר דכוונתו כמו האג"מ זו דר"ל כשא' מקבל קרן ממתנה או ירושה הוא צריך מתחילה להפריש ממנו מעשר וגם מה שמרויח מתשעה חלקים הנשארים ג"כ יפריש מעשר. ויוצא דיש ב' הפרשות. ולכי לפי

מהם כי הנכנס בסכנות המדבריות והימים כדי להתעשר ביותר על שכניו ולהתרפס ברצי הכסף והזהב וימצאוהו תלאות, ילך וישוע וילין על הזמן ויתמה מרוע מזלו, והקב"ה לא יחדש מופת ונס בעולם לעזור המשוגעים על פחיתות מדותיהם.

2) בית אלוקים למבי"ט שער התשובה פ"ט- אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו... כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה כמו שפירש רשב"ם בפ' מי שמת (שם), נראה כי הרעות הבאות על האדם לרוע בחירתו ולסבתו בעקשותו אינן נחשבות לו לכפרת עון, כיון שהוא ראוי שירחק מאותן הסבות, וכמו שאמר הכתוב שומר נפשו ירחק מהם... ועם כל זה כשמכוין האדם לסבב שיבואו עליו הרעות לכפרת עונות הם מכפרים עון, וזהו ענין התשובה, ... וגם בדברי היסורין הבאים על האדם ברוע הנהגתו במאכלו ודיבורו ומעשיו עם הבריות אחר שכבר באו עליו היסורין הוא מצדיק הדין עליו, ויודע ומכיר שלסבתו באו אליו היסורין ההם ומקבל אותם בסבר פנים יפות, ויודע ומכיר כי הוא חייב בחטאיו יותר מהיסורין שבאו עליו וסובל אותם לכפרה, גם הם מכפרים ממנו קצת חטאתיו כיון שאינו מתרעם עליהם, כי לא נחשב לו לסכלות והוללות מה שהיה סבה להביא עליו הרעות, אלא כשהוא מתרעם על האל יתברך וכמו שאמר הכתוב (משלי י"ט) אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, אבל כשאינו זועף על ה' אלא הוא יודע כי הוא אשם ועל כן באה אליו הצרה הזאת אז יכופר לו, וכמו שקרה לאחי יוסף שעל מה שעשו ליוסף נלכדו במאסר, והצדיקו עליהם את הדין במה שאמרו על כן באה אלינו הצרה הזאת, ונתבאר ענין היסורין הבאים על האדם על העבר והם לכפרת העון.

עניני הלכה

(יב) בע' אכילת תמרים

1) רמב"ם הדעות פ"ד- ויש מאכלות שהם רעים ואינן כמו אלו [שלעיל], והם עוף המים ובני יונה הקטנים והתמרים וכו'.

2) ספר ליקוטים שם מהדורת פרנקל- הוא נגד מה שאמר בגיטין (ע)... ופירש"י הואיל ואמר מר שהתמרים הם יפים לגוף כ"כ ובכתובות (י): הביא דבר זה ג"כ ושם אומר עוד ומבטלות שלשה דברים מחשבה רעה... והנה בפ"ק דתענית... והוא מסכים לדברי הרמב"ם ויומתק מאמר זה מאד במ"ש כי התמרים הם המולידים דם גס ועב ומועילים לשלשול והנה מתחילה סבר כי הם טובים

דברי הח"ח אין הברכה של גמי' שלנו אא"כ עושה באופן זה אפילו להשיטות דיש ההבטחה במעשר. ואפשר דהרבה אנשים טועים בזה ולכן אינן זוכים לברכה זו ואין להם להתרעמות אלא יחשבו אם עשו כראוי.

מצד תועלת משלשלין ותמה על בני בבל שאינם מתמידים לעסוק בתורה...ואח"כ כשאר ראה שרובם רעים שמולידים דם עכור וזה מזיק לזכרון ולחריפות לזה תמה על בני בבל ת"ח גדולים ואין התמרים מזיקים ללמודם.

3) עבודת המלך שם- כבר תמהו על דברי רבנו מגיטין ע' אפילו מתמרי ובכתובות י' ב' דתמרי משבען וכו' **ואפשר דרבנו סמך על עובדא דעולא בתענית ט' בלילה צערוהו אמר מלא צנא דסכינא בזוזא ובבלאי עסקי באוריתא.**